

- ☞ ભાષાના સૌથી નાનામાં નાના એકમને ધ્વનિ કહેવાય છે.
- ☞ ફેફસાંમાંથી આવતી હવા શાસનજીના મુખ પર આવેલ લેરિક્સ નામના અવયવમાં ગોડવાયેલી જીજી રબરની પદ્ધીઓ નાદતંત્રીને કંપાવે છે. આ કંપના લીધે ધ્વનિનું ઉચ્ચારણ થાય છે.
- ☞ ધ્વનિ શબ્દના અર્થ : અવાજ, નાદ, શબ્દ, સ્વર, વંજન
- ☞ ધ્વનિઓના ઉચ્ચારણ પ્રક્રિયાને વ્યાકરણમાં ‘ઉચ્ચારણશાસ્ત્ર’ કે ‘ઉચ્ચારણ વ્યાપાર’ કહે છે.
- ☞ ભાષાના આવ સ્વધનિઓને આપણે પરંપરાથી “સ્વર અને વંજન” તરીકે ઓળખીય છીએ.

◆ સ્વર પરિચય

- ☞ જે ધ્વનિનો ઉચ્ચાર અન્ય ધ્વનિના સહાય વિના થઈ શકે એટલે કે જે ધ્વનિનો ઉચ્ચાર કરતી વખતે બીજા કોઈ ધ્વનિની જરૂર ના પડે તેવા ધ્વનિ ને ‘સ્વર’ કહેવાય છે.
- ☞ સ્વરના ઉચ્ચારણમાં હવા અવરોધાયા વિના બહાર નીકળે છે.

◆ અ,આ,ઇ, ઈ,ઉ, અઃ, ઓ, ચૌ, ઓ, ઓં, અં, અા: સ્વતંત્ર સ્વર નથી.

- ☞ ગુજરાતી ભાષાના મૂળભૂત સ્વર ૧૧ છે.
- ☞ ગુજરાતી ભાષાના માન્યસ્વર ૮ છે. જેને ભાષાવિજ્ઞાનની નવી સમજ ન મૂજબ માન્ય ગણેલ છે. જે નીચે મૂજબ છે:
અ,આ,ઇ,ઉ,અઃ, ઓ, ઓં, ઓ
- ☞ સંવૃત: એ, ઓના ઉચ્ચારણ વખતે બે હોઠ વચ્ચે અંતર ઓછું રહે છે, તેને સંવૃત સ્વર’ કહે છે.
- ☞ વિવૃત: એ, ઓં ના ઉચ્ચારણ વખતે બે હોઠ વચ્ચે અંતર વધુ રહે છે, તેને ‘વિવૃત સ્વર’ કહે છે.
- ☞ નોંધ:- એ, ઓ બંને ‘વિવૃત સ્વર’ છે.
ઉ.દા. [ઓફિસ, કોફી] એ, ઓ બંને ‘સંવૃત સ્વર’ છે.] એ [એ
ઉ.દા., ઓટલો, એકમ]

❖ સ્વરના પકાર:- ૧. ફ્રસ્વ સ્વર, ૨. દીર્ઘ સ્વર

૧. ફ્રસ્વ સ્વર:- જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ ટંકું થાય છે તેવા સ્વરોને ‘ફ્રસ્વ સ્વર’ કહે છે.
‘અ,ઇ,ઉ,અઃ’ આ ચાર ફ્રસ્વ સ્વરો છે.
ફ્રસ્વ સ્વરની મદદથી ‘લઘુ સ્વર’ બને છે.
૨. દીર્ઘ સ્વર:-
જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ લાંબુ થાય છે તેવા સ્વરોને દીર્ઘ સ્વર કહે છે.

‘આ, ઈ, ઉ, એ, ઔ, ઓ’ આ સાત દીર્ઘ સ્વરો છે.

દીર્ઘ સ્વરની મદદથી ‘ગુરુ અક્ષર બને છે.

◆ સજ્જતીય સ્વર અને વિજ્ઞતીય સ્વર

- ☞ સજ્જતીય સ્વર:- એક જઉચારણ સ્થાનમાંથી બોલાતા સ્વરને એકબીજાના સજ્જતીય સ્વર કહે છે.
- ☞ અ અને આ, ઈ અને ઈ, ઉ અને ઉ
- ☞ વિજ્ઞતીય સ્વર:- જુદા જુદા ઉચ્ચારણ સ્થાનમાંથી બોલાતા સ્વરને એકબીજાના વિજ્ઞતીય સ્વર કહે છે.
:- ‘અ, આ’ ના વિજ્ઞતીય સ્વર- ઈ, ઈ, ઉ, ઉ
‘ઈ, ઈ’ ના વિજ્ઞતીય સ્વર- અ, આ, ઈ, ઈ
‘ઉ, ઉ’ ના વિજ્ઞતીય સ્વર- અ, આ, ઈ, ઈ

❖ સ્વરોનું ઉચ્ચારણ સ્થાન

ઉચ્ચારણ સ્થાન	સ્વર
કંઠચ્ચ	અ/આ
તાલચ્ચ	ઈ/ઇ
ઓષ્ઠચ્ચ	ઉ/ઉ
મૂર્ધન્ય	ঝ
કંઠચાલચ્ચ	એ, ઐ
કંઠચૌષ્ઠચ્ચ	ଓ, ઓ

❖ અનુનાસિક સ્વર:-

- ☞ ‘અં’ અને ‘અઃ’ બંને સ્વરનું ઉચ્ચારણ નાકમાંથી થાય છે.
- ☞ ‘અઃ’માં રહેલો^(ા) વિસર્ગ સંસ્કૃત ભાષાનો છે.
- ☞ વિસર્ગનો ઉચ્ચા ‘હ’ જેવો થાય છે.
- ☞ સામાન્ય રીતે હલત્ત સ્વરનું સ્વરૂપ છે.
- ☞ ‘અં’ માં ‘મ’ વંજનનો ઉચ્ચાર થાય છે.

❖ વંજન પરિચય

- ☞ જે ધ્વનિના ઉચ્ચારણમાં સ્વરોની સહાય લેવી પડે છે, તેને ‘વંજન’ કહેવામાં આવે છે.
- ☞ કોઈપણ ધ્વનિના ઉચ્ચારણ વખતે શાસવાનું નિર્જમન સમયે મુખવિવરણમાં ક્યાંય અવરોધ ઊભો થાય તારે વંજનનું ઉચ્ચાર થાય છે.
- ☞ વંજન શબ્દ ‘વિ+વંજન’નો બનેલ છે જેમાં સ્વરની વિશેષ મેળવણી કરવામાં આવે તે વંજન તરીકે ઓળખાય છે.

વંજન

વિનિ વિશેષ					અંજન (મેળવણી)				
એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ
એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ
એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ
એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ	એ

⇒ ગુજરાતી ભાષાના વંજનોની સંખ્યા ઉચ્ચ છે.

નોંધ: ફુ/ઝુ/ણુ:- વર્ણોથી શરૂ થતાં શાબ્દ ગુજરાતી ભાષામાં જોવા મળતા નથી.

વંજનના મુખ્ય બે પ્રકાર છે.

વગ્નીય વંજન (સ્પર્શ વંજન)	આવગ્નીયવંજન (આસ્પર્શ વંજન)
<p>‘ફુ’ થી મુસુધીના રૂપ વંજનોનું જુદાજુદા પ વર્ગોમાં વર્ગીકરણ કરવામાં આવ્યું હોવાથી તેને ‘વગ્નીય વંજન કહેવાય છે.</p> <p>ઉચ્ચારણ વખતે મુખ વિવરણમાં જુદા-જુદા ભાગો સાથે જીબનો સ્પર્શ થાય છે.</p>	<p>‘મુ’ પછીના રૂપ વંજનોનું જુદાજુદા વર્ગોમાં વિશ્લેષણ થઈ શકતું નથી. જેને આવગ્નીય વંજન કહેવાય છે.</p> <p>ઉચ્ચારણ વખતે જીબ ઉચ્ચાર સ્થાનોને બરાબર સ્પર્શ કરતી નથી અથવા તો આછો સ્પર્શ થાય છે. જેથી તેને ‘આસ્પર્શ વંજન’ કહેવાય છે.</p>

નોંધ: ઉપરોક્ત વર્ગીકરણને નીચેના કોષ્ટક મુજબ વધુ સમજાઓ.

વગ્નીય વંજન

અધોષ				ઘોષ		
સ્થાન	વર્ગ	અલ્પપ્રાણ	મહાપ્રાણ	અલ્પપ્રાણ	મહાપ્રાણ	અનુનાસિકો
કંઈય	એ	એ	એ	એ	એ	એ
તાલવ્ય	એ	એ	એ	એ	એ	એ
મૂર્ધન્ય/વત્સર્ય	એ	એ	એ	એ	એ	એ
દંત્ય	એ	એ	એ	એ	એ	એ
ઓષ્ઠય	એ	એ	એ	એ	એ	એ

❖ આવગ્નીય વંજનો

સ્થાન	અર્દ્ધસ્વર	પ્રકંપી	પાશ્ચિક	સંધર્પી	થડકાર
કંઈય	-	-	-	એ	-
તાલવ્ય	એ	-	-	એ	-
મૂર્ધન્ય	-	-	-	એ	એ
વત્સર્ય					
દંત્ય	-	એ	એ	એ	-
ઓષ્ઠય	એ	-	-	-	-

❖ અન્ય આવગ્નીય વંજન :

⇒ ઘોષ : એ, એ, લુ, ડુ, ણુ

⇒ અધોષ : શુ, ષુ, સુ

⇒ અલ્પપ્રાણ : એ, એ, લુ, વુ, ણુ

⇒ મહાપ્રાણ : શુ, ષુ, સુ, ડુ

◆ નિરનુનાસિક વંજન :-

⇒ કે વંજનોના ઉચ્ચારણ વખતે હવા માત્ર મુખમાંથી પસાર થાય તેવા ધ્વનિઓને ‘નિરનુનાસિક વંજન કહેવાય છે.

⇒ પ અનુનાસિક સિવાયના રૂપ વંજનો ‘નિરનુનાસિક વંજન છે.

◆ અનુનાસિક વ્યંજન :-

- ☞ જે વ્યંજનોના ઉચ્ચારણ વખતે હવા મુખ અને નાક બંનેમાંથી પસાર થાય તેવા વ્યંજનોને અનુનાસિક કહેવાય છે.
- ઉ, એ, શુ, નુ, મુ એ અનુનાસિક વ્યંજન છે.
- જેને 'નાસિક્ય' કે અનુનાસિક્ય તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- ◆ હવાના પ્રમાણને આધારે વ્યંજનોના પ્રકાર ૧. અલ્પપ્રાણ ૨. મહાપ્રાણ

૧. અલ્પપ્રાણ:-

- ☞ જે વ્યંજનના ઉચ્ચારણ વખતે ઓછી થવાની જરૂર પડે તેને અલ્પપ્રાણ વ્યંજન કહેવાય છે.
- ☞ જેમકે,

કુ, ચુ, દુ, તુ, પુ, ગુજુ, ઝુ, દ્વ, ભુ, ફુ, શુ, ષુ, નુ, મુ, યુ, સુ, વુ,
ણુ, લુ

૨. મહાપ્રાણ:-

- ☞ જે વ્યંજનના ઉચ્ચારણ વખતે વધારે હવાની જરૂર પડે તેને 'મહાપ્રાણ વ્યંજન' કહે છે.
- ☞ જેમકે,

ખુ, ધુ, રુ, થુ, શુ, ષુ, ઝુ, ભુ, શ્વ, ષ્વ, સુ, દ્વ,

❖ નાદતંગની સ્થિતિને આધારે વ્યંજનોના પ્રકાર ૧. અધોષ, ૨. ઘોષ

૧. અધોષ:-

- ☞ જે વ્યંજનોના ઉચ્ચારણમાં હવા નાદતંગીઓને કંપાવ્યા વિના પસાર થાય તેવા વ્યંજનોને 'અધોષ વ્યંજન' કહે છે.
- ઉચ્ચારણ વખતે કઠોર અવાજ નીકળે છે.

૨. ઘોષ:-

- ☞ જે વ્યંજનોના ઉચ્ચારણમાં હવા નાદતંગીઓને કંપાવીને પસાર થાય તેવા વ્યંજનોને 'ઘોષ વ્યંજન' કહે છે.
- ઉચ્ચારણ વખતે કોમળ અવાજ નીકળે છે.

જેમકે,

ગુધુ	એ	જુ	ઝુ	એ	નુ	હુ
શુદ્ધ	ધુ	નુ	બુ	એ	મુ	યુ
રુલુ	વુ	ફુ	ણુ			

◆ વર્ષ (ખોડો/હલન્ટા વ્યંજન)

- ☞ કોઈપણ સ્વર ભજ્યા વિનાના એકલા વ્યંજનને ગુજરાતી ભાષામાં વર્ષ કહેવાય છે.
- ☞ જેમકે,
- કુ, ખુ, ગુ,

◆ અક્ષર:-

- ☞ કોઈપણ સ્વર ભજેલા વ્યંજનને 'અક્ષર' કહેવાય છે.

- ☞ જેમકે,
- કુ, + અ = ક
- કુ + આ = કા
- કુ + ઈ = કિ
- કુ + એ = કી
- કુ + ઉ = કુ

◆ સ્વરયુક્ત વ્યંજનાક્ષર:-

- ☞ વ્યંજનની સાથે સ્વર ભજીને બનેલા અક્ષરને 'સ્વરયુક્ત વ્યંજનાક્ષર' કહેવાય છે.

- ☞ જેમકે,
- કુ + અ = ક
- કુ + એ = કુ
- કુ + ઔ = કૌ

☞ નોંધ:- સન્યક્ષર:-

અ/આ + ઈ/ઇ = એ

અ/આ + એ/ਐ = ઐ

અ/આ + ઉ/ઉ = ઓ

અ/આ + ઔ/ઔ = ઔ

આ રીતે 'બે સ્વર' મળીને બનેલા 'એ, ઐ, ઓ, ઔ' આ ચારને 'સન્યક્ષર' કહેવાય છે, પરંતુ જોડાક્ષર કહેવાતા નથી

◆ અજન્તા(સ્વરાન્તા):-

- ☞ જે શબ્દના અંતે 'સ્વર' હોય એવા શબ્દોને 'અજન્તા' કહેવાય છે.
- અજન્તને 'સ્વરાન્ત' શબ્દ પણ કહેવાય.

જેમકે,

દેવ, ગિરિ, પિતૃ, ગો

◆ હલના(વ્યંજનાના):-

- ☞ જે શબ્દના અંતે 'વંજન' હોય એવા શબ્દોને 'હલના' કહેવાય છે.
- ☞ જેમ કે,

વાચુ, ધનુષુ, કરિનુ, ભુભૂતુ

◆ સંઘર્ષી વ્યંજનો:-

- ☞ જે વંજનોના ઉચ્ચારણ વખતે હવાએ બહાર નીકળવા ધણો સંઘર્ષ કરવો પડે છે તેને 'સંઘર્ષી વંજન' તરીકે ઓળખાય છે.

☞ જેમ કે,

શુ, ધ્ય, સ્ય, ઙ્ય

◆ પાર્શ્વિક વ્યંજનો:-

- ☞ ઉચ્ચારણ વખતે જીબની બંને તરફથી હવા પસાર થાય તેવા ધ્વનિને પાર્શ્વિક વંજન કહેવાય છે.

☞ જેમ કે,

લુ, યુ

◆ થડકારવાળો વ્યંજનો:-

- ☞ જે વંજનના ઉચ્ચારણ સમયે જીબ થડકારો અનુભવે તેવા વંજનને થડકારવાળો વંજન કહેવાય છે.

☞ જેમ કે,

ણુ

◆ પ્રકંપી વ્યંજન

- ☞ જે વંજનના ઉચ્ચારણ સમયે જીબમાં કંપનનો અનુભવ થાય તેવા વંજનને 'પ્રકંપી વંજન' કહેવાય છે.

☞ જેમ કે,

રુ

◆ મર્મર વ્યંજના:-

- ☞ જે વંજનના ઉચ્ચારણ સમયે જીણો કંપન અનુભવાય તેવા વંજનને મર્મર વંજન કહેવાય છે.

☞ જેમ કે,

ઝુ

◆ ઉભાકારઃ-

- ☞ જે વંજના ઉચ્ચારણ સમયે હવા ધસારા સાથે બહાર આવતી અનુભવાય છે તેને 'ઉભાકાર' કહેવાય છે.

☞ જેમ કે,

શુ, ધ્ય, સ્ય, ઙ્ય, યુ, ક્ષુ, શ્રુ

હેતુલક્ષી પ્રશ્નો

૧. ભાષાના સૌથી નાનામાં નાનો કમને શું કહે છે?
- (A) નામ (B) ધ્વનિ
(C) અવરોધ (D) પ્રત્યય
૨. ‘ધ્વનિ’ શહેના અર્થને સંલગ્ન ન હોય તે જગ્યાવો:
- (A) નાદ (B) શહેન
(C) વંજના (D) હવા
૩. ધ્વનિઓના ઉચ્ચારણ પ્રક્રિયાને વ્યાકરણમાં શું કહેવાય છે?
- (A) ઉચ્ચારણશાસ્ત્ર (B) ઉચ્ચારણવ્યાપાર
(C) A અને B બંને (D) Aઅને B પૈકી એક પણ નહીં
૪. જે ધ્વનિનો ઉચ્ચાર અન્ય ધ્વનિના સહાય વિના થઈ શકે તેવ ધ્વનિને કહેવાય છે?
- (A) સ્વર (B) વંજન
(C) અવ્યય (D) અવાજ
૫. ગુજરાતી ભાષાના માન્ય સ્વર કેટલા છે?
- (A) અગિયાર (B) આઈ
(C) તેર (D) નવ
૬. ‘ઓ, ઓં ના ઉચ્ચારણ વખતે બે હોઠ વચ્ચે વધુ અંતર રહે છે, તેને ક્યા સ્વર કહે છે?’
- (A) કંદ્ય (B) સંવૃત
(C) વિવૃત સ્વર (D) તાલબ સ્વર
૭. સ્વરના કેટલા પ્રકાર છે?
- (A) ગ્રાણ (B) બે
(C) ચાર (D) એક
૮. જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ ટૂંકું થાય છે તેવા સ્વરોને સ્વર કહે છે.
- (A) ડ્રસ્વ સ્વર (B) દીર્ઘ સ્વર
(C) સંવૃત સ્વર (D) વિવૃત સ્વર
૯. જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ લાંબું થાય છે તેવા સ્વરોને સ્વર કહે છે.
- (A) ડ્રસ્વ સ્વર (B) દીર્ઘ સ્વર
(C) સંવૃત સ્વર (D) વિવૃત સ્વર
૧૦. નીચે પૈકી કિનું વાક્ય અયોગ્ય છે?
- (A) એક જ ઉચ્ચારણ સ્થાનમાંથી બોલાતા સ્વરને એક બીજાના સજ્જતીય સ્વર કહે છે.
(B) જુદા જુદા ઉચ્ચારણ સ્થાનમાંથી બોલાતા સ્વરને એકબીજાના વિજ્જતીય સ્વર કહે છે.
(C) A અને B બંને
(D) A અને B પૈકી એક પણ નહીં
૧૧. ‘અઃ’માં રહેલો વિસર્ગ (:) કઈ ભાષાનો છે?
- (A) ગુજરાતી (B) સંસ્કૃત
(C) અપંશ (D) પ્રાકૃત
૧૨. જે ધ્વનિના ઉચ્ચારણમાં સ્વરોની સહાય લેવી પડે છે, તેને કહે છે.
- (A) ડ્રસ્વસ્વર (B) દીર્ઘ સ્વર
(C) વંજન (D) દીર્ઘ વંજન
૧૩. ગુજરાતી ભાષાના વંજનોની સંખ્યા કેટલી છે?
- (A) ચોત્રીસ (B) પાંત્રીસ
(C) છાત્રીસ (D) સાડતીસ
૧૪. ક્યા વર્ણોથી શરૂ થતાં શહેન ગુજરાતી ભાષામાં જોવા મળતા નથી?
- (A) ઝ, ઝ્, ભ, ઝ્ (B) ઝ, ઝ્, ષ, ઝ
(C) ઝ, ઝ્, ષ, ન (D) ઝ, ઝ્, લ, ઝ
૧૫. ‘ઝી મ્’ સુધીના વંજનોને ક્યાં વંજન કહેવાય છે?
- (A) વર્ગીય વંજન (B) અવર્ગીય વંજન
(C) નિરનુનાસિક વંજન (D) અનુનાસિક વંજન
૧૬. જે વંજનોના ઉચ્ચારણ વખતે હવા માત્ર મુખમાંથી પસાર થાય તેવા ધ્વનિઓને કહેવાય છે.
- (A) વર્ગીય વંજન (B) નિરનુનાસિક વંજન
(C) અવર્ગીય વંજન (D) અનુનાસિક વંજન
૧૭. ‘ઝ, ઝ્, ષ, ન, મ્’ ને ક્યાં વંજન તરીકે ઓળખવામાં આવે છે?
- (A) અનુનાસિક વંજન (B) નાસિક વંજન
(C) સાનુનાસિક વંજન (D) ઉપરોક્ત તમામ
૧૮. હવાના પ્રમાણના આધારે વંજનોના ક્યા પ્રકાર પડે છે?
- (A) અલ્ફગ્રાણ (B) મહાગ્રાણ
(C) A અને B બંને (D) A અને B પૈકી એક પણ નહીં
૧૯. નાદંત્રની સ્થિતિને આધારે વંજનોના ક્યા પ્રકાર પડે છે?
- (A) અધોષ (B) ધોષ
(C) A અને B બંને (D) A અને B પૈકી એક પણ નહીં
૨૦. કોઈપણ સ્વર ભણ્યા વિનાના એકલા વંજનને ગુજરાતી ભાષામાં ક્યા વંજન કહે છે?
- (A) વર્ષ વંજન (B) ખોડો વંજન
(C) હલન્ન વંજન (D) ઉપરોક્ત તમામ

૨૧. ઉચ્ચારણની દટ્ઠિએ નીચેનામાંથી ક્યો વંજન જુદો પડે છે?

(A) ત્	(B) થ્
(C) દ્	(D) ડ્

૨૨. નીચેનામાંથી મૂર્ધન્ય વંજનોનો ક્યો વિકલ્પ સાચો છે?

(A) ચ્, ઝ્, જ્	(B) દ્, ક્, ઙ્
(C) પ્, ભ્, ફ્	(D) ફ્, ગ્, ખ્

૨૩. 'વ' ક્યા પ્રકારનો વંજન છે?

(A) ઓઝચ, અર્ધસ્વર, અવર્ગીય વંજન
(B) દંત્ય, પ્રકંપી, વર્ગીય વંજન
(C) પાર્શ્વિક, વત્તર્ય, અવર્ગીય વંજન
(D) તાલવ્ય, સંધર્ભી, વર્ગીય વંજન

૨૪. નીચે આપેલ વંજનોમાંથી ઓઝચ, અધોષ, અહ્યપ્રાણ વંજન જુણાવો.

(A) બ્	(B) દ્
(C) પ્	(D) ભ્

૨૫. તાલવ્ય વર્ગનો પ્રથમ વંજન જુણાવો:

(A) ફ્	(B) ચ્
(C) દ્	(D) ત્

૨૬. નીચેનામાંથી ક્યો મૂર્ધન્ય વંજન નથી?

(A) થ	(B) ઢ
(C) દ	(D) ટ

૨૭. ચ, છ, જ, ઝ વંજનો ક્યા નામથી ઓળખાય છે?

(A) કંદ્ય વંજનો	(B) ઓઝચ વંજનો
(C) તાલવ્ય વંજનો	(D) પ્રકંપી વંજનો

૨૮. કમાનુસાર અનુનાસિક ધ્વનિઓ ઓળખાવો.

(A) ફ્, ચ્, છ્, ન્, મ્	(B) ફ્, ન્, મ્, ચ્, છ્
(C) ફ્, ન્, મ્, ચ્, છ્	(D) ફ્, ચ્, છ્, મ્, ન્

૨૯. નીચેના પૈકી તાલવ્ય વંજનો ક્યા છે?

(A) દ્	(B) ચ્
(C) ફ્	(D) ઝ્

૩૦. નીચેના પૈકી કઠોર વંજન ક્યો છે?

(A) થ્	(B) જ્
(C) દ્	(D) વ્

૩૧. દ્, દ્, દ્, દ્ ધ્વનિનું ઉચ્ચારણ સ્થાન કૃયું છે?

(A) તાલવ્ય ધ્વનિ	(B) વત્તર્ય ધ્વનિ
(C) દંત્ય ધ્વનિ	(D) ઓઝચ ધ્વનિ

૩૨. નીચે પૈકી નો ક્યો ધ્વનિ અનુનાસિક ધ્વનિ નથી?

(A) ષ્	(B) ન્
(C) જ્	(D) મ્

૩૩. આપેલ વંજનોમાં ક્યો વંજન 'અનુનાસિક વંજન' છે?

(A) સ્	(B) ત્
(C) ષ્	(D) પ્

૩૪. ગુજરાતી ભાષામાં ધ્વનિ ઘટકો સંદર્ભે નીચેનામાંથી કૃયું જોડકું ખોટું છે?

(A) સ્ફોટક અધોષ ધ્વનિ- બ, દ, ગ
(B) સ્ફોટક ધોષ ધ્વનિ- બ, દ, ગ્ર
(C) સંધર્ભ અધોષ ધ્વનિ- ફ, સ
(D) સંધર્ભી ધોષ ધ્વનિ વ, જ

૩૫. દંત્ય પ્રકંપી વંજન શોધો.

(A) ફ્	(B) લ્
(C) ષ્	(D) ર્

૩૬. મહાપ્રાણ, ધોષ અને મૂર્ધન્ય-આ ત્રણેય બાબતો લાગુ પડતી હોય તેવો વંજન શોધો:

(A) ફ્	(B) દ્
(C) દ્	(D) જ્

૩૭. અધોષ વંજનોનો વિકલ્પ પસંદ કરો.

(A) ગ, ધ, જ, ઢ	(B) ખ, છ, ઠ, ફ
(C) ઝ, ધ, ન, મ	(D) ભ, ય, ર, વ

૩૮. નીચે આપેલા સ્વર અને વંજન માટે કમની રીતે અયોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો.

(A) ત, થ, દ, ધ	(B) ફ, બ, ભ, મ
(C) ઢ, છ, ષ, ત	(D) ઉ, ઊ, એ, ઓ

૩૯. ભાષાની ઉચ્ચારણ પ્રક્રિયામાં નીચેનામાંથી ક્યા એક અવયવનો ઉપયોગ થતો નથી?

(A) શાસનણી	(B) જીબ
(C) હાથ	(D) ફેફસાં

૪૦. નીચેનામાંથી મહાપ્રાણ વંજન ક્યા છે? ૧૨.

(A) ન્ અને મ્	(B) ફ્, અને બ્
(C) ય્ અને ર્	(D) લ્ અને ષ્

૪૧. નીચેનામાંથી સંધર્ષી ધ્વનિ ક્યો છે?

(A) ફ	(B) સ
(C) ચ	(D) થ

૪૨. ત,થ,દ,ધ ધ્વનિનું ઉચ્ચારણ સ્થાન ક્યું છે?

(A) દંત્ય ધ્વનિ	(B) મૂર્ધન્ય ધ્વનિ
(C) કંદ્ય ધ્વનિ	(D) ઓછ્ય ધ્વનિ

૪૩. ગુજરાતીમાં અનુનાસિક ધ્વનિઓ કેટલા છે?

(A) સાત	(B) ચાર
(C) આઠ	(D) પાંચ

૪૪. નીચેનામાંથી ક્યો ધ્વનિ મહાપ્રાણ નથી?

(A) છ	(B) ગ
(C) ફ	(D) ં

૪૫. 'સ' કેવો વંજન છે?

(A) ઉભાક્ષર	(B) અંતઃસ્થ
(C) અલ્પગ્રાણ	(D) ઘોષ

૪૬. હુસ્વ સ્વર જ્યારે વંજન સાથે ભણે ત્યારે કેવો અક્ષર બને?

(A) લધુ	(B) શુરુ
(C) ચપદો	(D) આડો

૪૭. આમાંથી ક્યા અંતઃસ્થ વર્ણ કે અર્ધસ્વર છે?

(A) છ, ં	(B) લ, ર
(C) ક્ષ, શ	(D) ય, વ

૪૮. 'ળ' કેવા પ્રકારનો ધ્વનિ છે?

(A) થડકારવાળો	(B) મૂર્ધન્ય
(C) પ્રકંપી	(D) દંત્ય

૪૯. ગુજરાતી ભાષામાં નીચેનામાંથી ક્યો સ્વર સાનુનાસિક હોતો નથી?

(A) ં	(B) ઓ
(C) આ	(D) ઈ

૫૦. ઉચ્ચારણની દણિએ જુદો પડતો મિણાક્ષર ક્યો છે?

(A) ં	(B) ત
(C) થ	(D) ઙ

જવાબો

(1) B	(2) D	(3) C	(4) A	(5) B	(6) C	(7) B	(8) A	(9) B	(10) D
(11) B	(12) C	(13) A	(14) B	(15) A	(16) B	(17) D	(18) C	(19) C	(20) D
(21) D	(22) B	(23) A	(24) C	(25) B	(26) A	(27) C	(28) A	(29) D	(30) A
(31) B	(32) C	(33) C	(34) A	(35) D	(36) A	(37) B	(38) D	(39) C	(40) D
(41) B	(42) A	(43) D	(44) B	(45) A	(46) A	(47) D	(48) B	(49) B	(50) A